

مدارس قدیم مشهد

(۲)

مدرسه دو در

دیگر از مدارس قدیمه شهرستان مشهد ! مدرسه دو در است که خود یکی از ابنیه تاریخی میباشد . (۱) این مدرسه در غرب بازار بزرگ مقابل

نمای سردر ورودی مدرسه دو در (یوسفیه)

۱- نام اصلی این مدرسه - مدرسه یوسفیه است اخیراً بمدرسه دو در معروف گشته . قسمتی از کتابهای خطی این مدرسه را که در مدرسه نواب و ضراتخان دیده‌ام مهر آن کتاب چنین است : «وقف مدرسه یوسفیه»

مدرسه پریزاد قرار گرفته و از بناهای دوره شاهرخ گورکانی تیموری است. بانی آن، غیاث‌الدین یوسف خواجه بهادر که از امرای خراسان بوده میباشد که در سال ۸۴۳ هجری آنرا ساخته و بسال ۱۰۸۸ هجری به امر شاه سلیمان صفوی مرمت یافته.

مدرسه نامبرده از نمونه‌های کامل معماری قرن نهم هجری میباشد که از لحاظ تزیین و کاشیکاری و خطوط مختلف و نقوش، حائز اهمیت است.

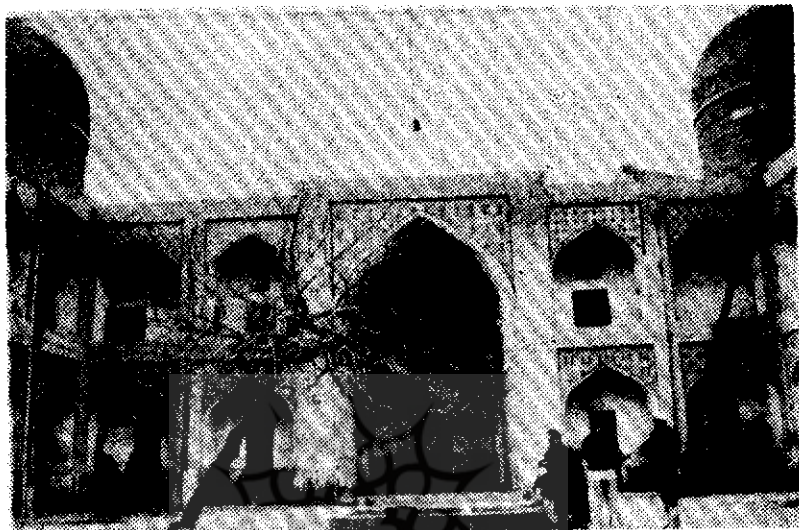
این مدرسه دارای چهار ایوان است که در فواصل ایوانها حجرات فوقانی و تحتانی قرار گرفته که محل سکونت طلاب است.

در زاویه غربی و جنوبی این مدرسه دو گنبد وجود دارد که کاشی و کتیبه گنبد غربی بکلی ریخته شده و اطراف گنبد جنوبی ایاتی بچشم میخورد، چنانچه در عکس مشاهده خواهید کرد.

در میان گنبد جنوبی سنگ قبریست که بر روی و اطراف آن خطوطی نوشته شده. بطوریکه از لوح مزار برمیآید، این قبر بانی مدرسه، غیاث‌الدین والایا امیر یوسف خواجه بهادر پسر امیر شیخ‌علی پسر امیر تیمور میباشد. امیر یوسف در یازدهم ربیع‌الاول و یا بیست و سوم شعبان سال هشتصد و چهل و شش در خوارزم فوت نموده و جنازه او را بمشهد حمل کرده اند و در این گنبد مدفون نموده اند.

اما گنبد غربی، شاید مقبره امیر سیدی باشد از امرای بزرگ تیموری..

قرینه این دو گنبد در زاویه شرقی و شمالی این مدرسه دو گنبد دیگری بوده که بواسطه قدمت و عدم توجه بکلی از بین رفته و آثار آنها هنوز باقیست و بخوبی نمودار از آنست، نویسنده از روی پشت بام دیده ام آن اثر را، یکی از گنبدها - شمالی - جزو بازار شده و دیگری الآن راهرو مستراح است و دور گنبد که خراب شده بخوبی دیده میشود و اگر توجه نشود این دو اثر

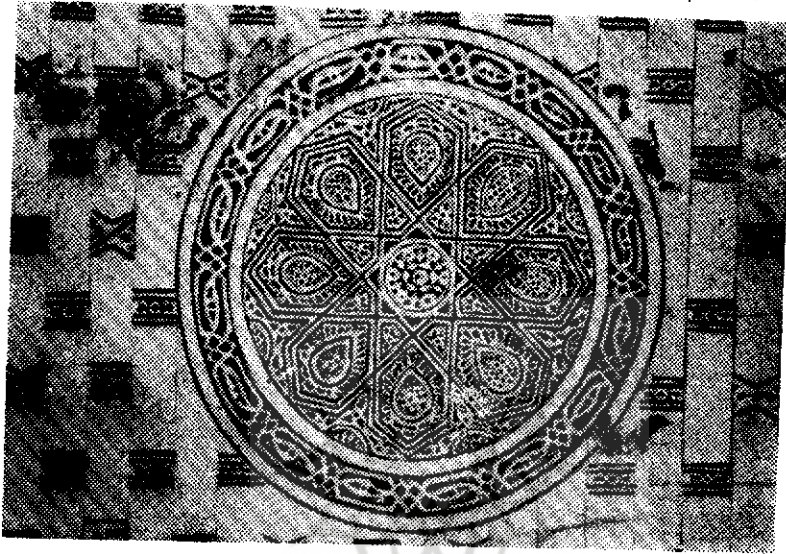
نمای قسمتی از مدرسه دودر (یوسفیه)

هم که نمونه‌های کامل معماری قرن نهم هجری میباشند و از لحاظ تزیین و کاشی‌کاری و خطوط مختلف و نقوش حائز اهمیت است از بین خواهد رفت.

مدرسه نامبرده دارای ۶۰۰ متر مربع مساحت میباشد که ۲۰ × ۱۰ متر مربع آن زیر بنا و ۲۰ × ۲۰ متر مربع دیگر صحن مدرسه است.

این مدرسه دارای ۳۲ حجره تحتانی و فوقانی است و ۱۴۰ نفر محصل علوم دینی مشغول تحصیل هستند، مدرسه همانطور که از نامش پیداست دارای دودر است یک در آن از بازار که درب اصلی است و دارای سردر و کاشی‌کاری عالی است و در عکس مشاهده خواهید کرد و در دیگر قرینۀ همین در بوده که بعدها آنرا بسته‌اند و گنبد شرقی را که خراب کرده‌اند یک در کوچک از ضلع شرقی صحن مدرسه باز کرده‌اند و از میان گنبد خارج میشوند و به محوطه ای میرسند دستشویی است و از آنجا به درب دیگر خروجی مدرسه

میرسند ، اکنون بنکر خطوط و نوشته های رو به زوال این مدرسه
میپردازیم .

نمونه‌ای از یکی از گنج‌کارهای مدرسه دودر

کتابخانه‌های مدرسه دودر . در این مطالعات فرهنگی

۱- سردر . بالای در این مدرسه کتیبه‌ایست بر کاشی معرقی بخط ثلث

بسیار زیبا نوشته شده :

بعد حمد الله وصلواته علی رسول قداست هذه العمارة فی ایام
دولت السلطان الاعظم ظل الله فی الارضین معیت المسلمین ابی المظفر
شاهرخ بهادر خان به اهتمام امیران عظیم غیث الدین یوسف خواجه
بهادر دامت معدلته تقبل الله منه . فی محرم سنه ثلاث و اربعین
و ثمانمائه .

در میان کتیبه مزبور بخط کوفی: الملك الله مسطور است.

در دو طرف آن دو مربع از کاشی معرق است که در میان بخط ثلث زرد

این عبارت نوشته شده :

طوبی لك العماره بالعز والعلی

در دور آن چند شعر است که بعضی از آنها ریخته است و آنچه باقیست

اینست :

خوشا بماند خرم روان آدمئی

که بازماند از او در جهان به نیکی یاد

سرای دولت باقی نعیم آخرتست.

در مربع دیگر در وسط مرقوم است:

یا احسن المنازل یا خیر ملتجا.

در دوره آن همین قدر این مصراع خوانده میشود :

که دائم از پس مرگم کنی بنیکی یاد

۲ - در پیشانی سر در کتیبه ایست که بر سنگ بخط نستعلیق

منبت شده:

بعده الحمد در زمان خلافت ابدقرین و ایام دولت میمنت

آئین سلطان اعظم و خاقان افخم مالك رقاب امم اسکندر دارا

حشم و جمشید فریدون خدم سید سلاطین عرب و عجم السلطان بن -

السلطان ابن السلطان و الخاقان بن الخاقان، شاه سلیم ن

الحسینی الموسوی الصفوی بهادر خان خلدالله ملکه و سلطان و افاض

علی العالمین بره و عدله و سلطانه (و عدله و احسانه) حسب فرمان ملکه

دوران و بلقیس زمان علیا جناب قمر رکاب خورشید احتجاب عالمتاب

ناموس العالمین نواب علیه عالیه متعالیه و الدة ماجده که مصداق

والامر الیک فانظری ماذا تأمرین است به مساعی جمیله نواب مستطاب

شوکت و عظمت و اجلال دستگاه ابهت و نصفت و عدالت و اقبال

اكتناه منبع الجود و الاحسان مظهر آیات العدل و الامتنان قدسی سمات

ملکی صفات عالیجاه آقای عظیم المنزله و الشانی شاه و یردی بیکا

خلف صدق و نایب عالی مقدار خورشید اشتها رگر دون وقار سپهر

اقتدار امیرالامرائی کلبعلیخان قورچی باشی و بیگلر بیگی مشهد مقدس و معلى و صوابدید رأى اصابت پیرای قدوة مشایخ شریعت و افصال و خلاصه سلاله فضل و کمال الذجریر الکامل شیخ محمد فاضل الخادم المدرس مدرسه مبارکه میمونیه بتعمیر زینت پذیر گردید. کتبه محمد خان عمل محمد شفیع سنه ۱۰۸۸

همانطور که از متن کتیبه فوق استفاده میشود این تعمیرات بمساعی امیرالامراء کلبعلیخان قورچی باشی و بیگلر بیگی (رئیس شهر بانی) مشهد مقدس و صوابدید شیخ محمد فاضل خادم و مدرس مدرسه انجام یافته است.

خط کتیبه از محمد خان و عمل محمد شفیع است.

۳- در میان مسجد مدرسه کتیبه ایست بخط ثلث ممتاز کج بری شده و آیاتی از سوره مبارکه انا فتحنا... در آن نوشته شده. تاریخ این کتیبه ثلث و اربعین و ثمانمائه میباشد و در بالای آن بخط کوفی مسطور است:

الملك لله :

۴- کتیبه گنبد جنوبی: در اطراف این گنبد روی کاشی این ابیات مرقوم است:

هزار نقش بر آرد زمانه و نبود

بدست ما چو از این حل عقد چیزی نیست

بمیش ناخوش و خوش گرضاد هم رواست

بزیر گنبد اخضر چنین توان بودن

که اقتضای قضاهاى گنبد خضر است

بر این مقرنس مینا نوشته اند به زر

که بر مدار و ثبات فلک امید خطاست

بغیر حسن عمل هر چه زاد می ماند

در این سرای غرورای رفیق باد هواست

۵- کتیبه سنگ قبر میان گنبد جنوبی : همانطور که قبلا اشاره شده در زیر این گنبد قبر بانی این مدرسه غیاث‌الدین امیر یوسف است که در روی آیه- آیه‌الکرسی - بخط ثلث رسم شده :

در دورسنگ بخط کوفی - المملک الله - است. در دو طرف آن بخط ثلث آیات ذیل نگاشته شده :

۱- الذین یقولون ربنا آمنا فاغفر لنا ذنوبنا وقنا عذاب النار ،
 ۲ - الصابرين و الصادقين والقانتین والمنفقین و المستغفرین بالاسحار .
 و نیز حدیثی از پیغمبر اکرم ص نوشته شده بدین شرح :
 قال النبی علیه السلام القبر صندوق العمل .
 در بالای آن قبر بخط کوفی نوشته شده :
 الحکم لله :

در اطراف این دو کتیبه آیه - شهد الله . و آیه قل اللهم و آیه قل انما نوشته شده :

در طرف سر بخط ثلث خفی برسنگ این عبارت نوشته شده است :
 هذه روضة من رياض الرضوان منوره بانوار الغفران ،
 معطرة بآثار الريحان من الله الکریم الرحیم المنان الامیر الاعظم الا-
 عدل الا قدم افتخار الامراء و الکبراء فی العرب و المعجم اعتضاد -
 الملوك و السلاطین و اقتدار الخواقین السابق فی مضمار التفاخر و
 التبادر غیاث‌الدین والدنیا امیر یوسف خواجه بهادر .
 در پائین قبر نام برده نوشته شده :

وهو ابن الامیر الکبیر ناصب لواء المعدله و واهب عطاء الموهبة
 ناصر الحق والدین امیر شیخ علی بهادر طباطبائی و جعل الجنة مثواه .
 وفاته فی الثالث و العشرین فی شهر الله المکرم شعبان المعظم سنة ست و
 اربعین و ثمان مائه . عمل العبد عطاء الله بن عبد الله اسلان .
 گنبد غربی :

کاشی و کتیبه گنبد غربی بکلی ریخته و در زیر این گنبد شاید مقبره امیر سیدی باشد که از امرا بزرگ تیموری بوده است .

امروز که من این مقاله را می نویسم دو روز است که اداره فرهنگ و هنر خراسان یکنفر را گذاشته تا گنبدها را مرمت نمایند ، ولی این امر آنقدر آسان نیست که باین سادگی ترمیم شده ، امید است مسئولان امر با توجه بیشتر این اثر هنری عالی ایرانی را زنده نگهدارند .

تاریخ بناء ۸۴۳ هجری .

واقف غیاث الدین خواجه بهادر .

متصدی آیت الله حاج میرزا احمد کفائی خراسانی . چند روزی

است که در تصدی اداره اوقاف خراسان در آمده ، متصدی داخلی آقای شیخ محمد حسن کاهانی . (اخیراً آیت الله کفائی برحمت حق پیوست . (خدایش رحمت کند)

رقبات موقوفه دوازده دربند دکان ملصق بمدرسه

در آمد سالیانه ۶۰۰۰ ریال

نوع مصرف حقوق طلاب و خادم و آب و برق و مخارج لازمه ...

تعداد طلاب ۱۴۰ نفر

حقوق ماهانه ۵۰ ریال

تعداد حجرات ۳۷

مدرسین مدرسه حاج شیخ کاظم دامغانی اصول فقه آقای حاج

شیخ محمد رضا مهدوی دامغانی و غلامحسین آهنیان و شیخ محمدولی عزیزی

حاج شیخ ابراهیم نصیری شیروانی .